

ПРОБЛЕМИ ВСТАНОВЛЕННЯ МІНІМАЛЬНОГО РІВНЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

*Гніденко В. І.
ст. 5 курсу ІЮтаМП, СНУ ім. В. Даля*

Звертаючи увагу на складну економічну та політичну ситуацію, нині відбуваються певні зміни у психології працюючих: першорядне значення для них здобуває рівень і своєчасність виплати заробітної плати, тоді як вимоги до умов праці відсуваються на другий план. Звичайно ж, захист прав трудящих у сфері оплати праці є тепер чи не найбільш важливою функцією держави, однак, на жаль, не досить успішною з огляду на дії при узгодженні питань у сфері оплати праці.

Результати реформування української економіки свідчать про негативні наслідки фактичного виходу держави зі сфери регулювання відносин у сфері праці, що поряд із лібералізацією цінової політики призводить до унеможливлення застосування ефективних механізмів зростання як доходів населення, так і заробітної плати працівників.

Дослідженню заробітної плати приділялася значна увага ще у радянській правовій науці. Окремі проблеми правового регулювання винагороди за працю відображалися в наукових працях таких провідних учених, як М. Александров, А. Безіна, С. Іванов, С. Каринський, І. Кисельов, Л. Лазор, Р. Лівшиць, А. Нуртдінова, А. Пашков, О. Процевський, А. Шебанова та ін. Сьогодні дослідженню окремих аспектів правового регулювання оплати праці присвячено праці таких вчених, як Н. Болотіна, П. Бущенко, Н. Гетьманцева, В. Гоц, В. Гуславський, І. Зуб, М. Іншин, В. Лазор, А. Мацюк, П. Пилипенко, В. Ротань, Г. Чанишева, Н. Хуторян та ін.

Ці вчені внесли вагомий внесок у науку трудового права. Їх праці не втратили наукової цінності, проте сформульовані в них висновки потребують переосмислення з огляду на соціально-економічні та політичні зміни, що відбулися останнім часом. Сучасна ситуація в Україні переконливо демонструє, що в умовах прояву кризових тенденцій динаміка ринкових відносин спричинила принципові зміни у співвідношенні позицій держави і працівників щодо встановлення мінімальної заробітної плати, і ці зміни мають бути відображені у нормах трудового права.

Найважливішою державною гарантією, пов'язаною з оплатою праці, є мінімальна заробітна плата – вона є обов'язковою на всій території України для підприємств усіх форм власності й господарювання. Мінімальна заробітна плата – це законодавчо встановлений розмір зарплати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого оплата за виконану працівником місячну, погодинну норму працівником місячну, погодинну норму праці або обсяг робіт провадиться не може [1, с. 617-618].

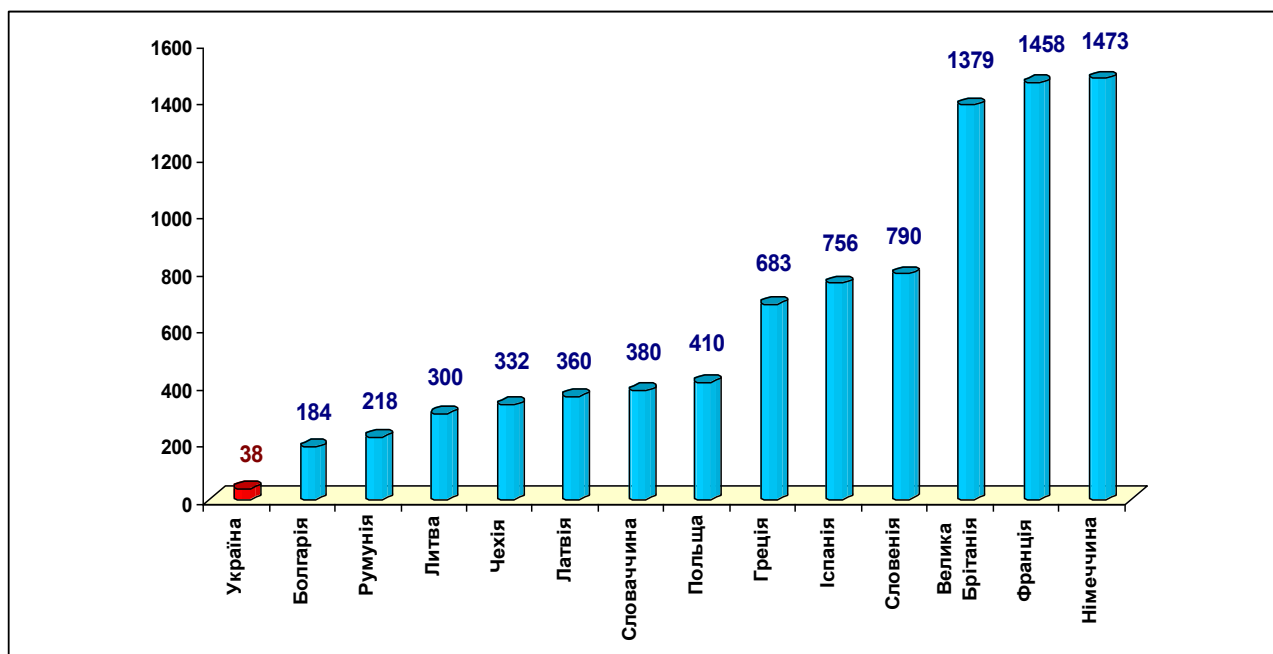
Встановлення мінімальної оплати праці є основним інструментом нормативно-правового регулювання оплати праці. Відповідно до українського

законодавства в основі тарифної системи оплати праці лежить ставка першого тарифного розряду, базою для визначення якого є мінімальна заробітна плата, що ґрунтується, у свою чергу, на величині прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Розмір мінімальної заробітної плати в Україні у поточному 2015 році становить 1218 грн. При цьому відбулося «замороження» розміру мінімальної зарплати ще з грудня 2013 року, незважаючи на інфляцію і нескінченне зростання цін на продукти харчування, комунальні платежі тощо. Про це повідомляється на офіційному сайті Федерації профспілок України[2].

За даними профспілок, українська мінімальна зарплата у 7 разів нижче, ніж в Естонії, Словаччині, Угорщині, Чеській Республіці, у 15-40 разів менше, ніж в Австрії, Люксембурзі, Німеччині, Франції, втричі нижче встановленого ООН рівня бідності в 5 доларів США на день (мал. 1.).

У контексті євроінтеграції вважаємо за необхідне наголосити на тому, що основою встановлення зарплатного мінімуму для низки країн Європи є ратифікована ними Конвенція МОП №131 «Про встановлення мінімальної заробітної плати з особливим урахуванням країн, що розвиваються»[3]. Відповідно до Конвенції, при визначенні рівня МЗП необхідно враховувати не тільки потреби працівників та їх сімей, а й брати до уваги економічні аспекти, включаючи вимоги економічного розвитку, рівень продуктивності праці та підтримання високої зайнятості в країні.

Мал. 1. Мінімальна заробітна плата в країнах ЄС та Україні (євро)

В Україні на мінімальну заробітну плату покладаються функції регулювання структури і динаміки середньомісячної заробітної плати. Під час визначення рівнів мінімальної заробітної плати країна орієнтується на прожитковий мінімум для працездатних осіб. При цьому в Україні не виконуються міжнародні норми щодо достатнього забезпечення не тільки

працівника, а й членів його сім'ї, не виконується в повному обсязі норма ст. 48 Конституції України, яка гарантує кожному “право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло” [4, ст.48], оскільки під час встановлення розміру мінімальної заробітної плати не враховується сімейна складова.

Крім цього, вважаємо, що штучне заниження розміру мінімальної заробітної плати має вкрай негативні економічні, правові та соціальні наслідки й ще більше гальмує економічний розвиток держави.

Слід зазначити, що необхідно розглядати зарплату не як гроші на проїдання, а як інвестиційний ресурс, спрямований на освіту, медицину, житлове будівництво, туризм, оздоровлення. Тільки зростання заробітної плати, насамперед мінімальної, забезпечить підвищення платоспроможності громадян, своєчасність сплати комунальних платежів, дозволить відновити економічну активність, почати реальну боротьбу з бідністю і гігантським розривом між українськими реаліями та європейськими стандартами[2], - зазначають у Федерації профспілок України.

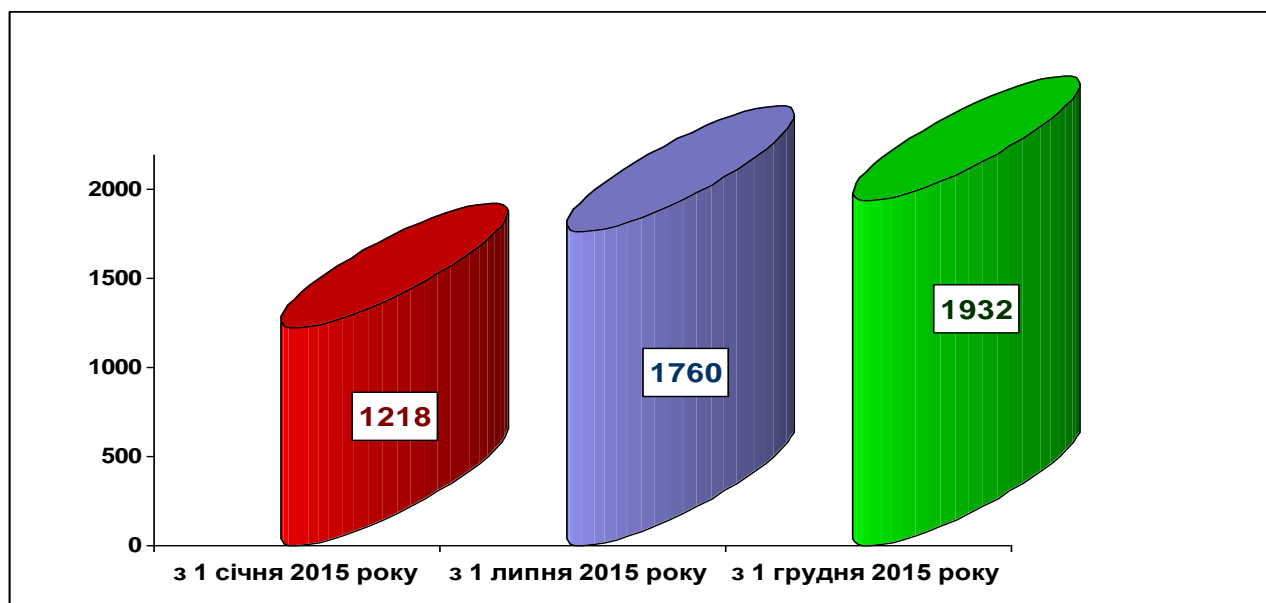
Зарубіжний досвід свідчить, що в кризових умовах економіки необхідно використовувати якісну, тобто високооплачувану робочу силу, яка може створювати конкурентоспроможну продукцію. Однак українські роботодавці діють за старими принципами, використовуючи метод скорочення штатів та зниження рівня оплати праці своїх працівників.

Нагадаємо, що статистична організація Європейської Комісії опублікувала мінімальні і максимальні місячні заробітки громадян країн-учасниць Європейського Союзу. Дані представлені за січень 2015 року. Самий мінімум отримують громадяни Люксембургу. Тут «мінімалка» дійсно шокує рядового українця - 1923 євро в місяць. Трохи менше отримують працівники Великобританії (1379 євро), Франції (1458 євро), Ірландії (1462 євро), Німеччині (1473 євро), Бельгії та Нідерландах (по 1502 євро) [5]. Сьогодні державна гарантія - мінімальна заробітна плата на 400 гривень менше фактичного прожиткового мінімуму (у цінах січня 2015 року - 1611 грн) і ледь перевищує 38 € на місяць.

При цьому фактично не працює Закон України «Про індексацію грошових доходів населення»[6], оскільки індексації підлягають грошові доходи населення у межах одного прожиткового мінімуму. На момент запровадження цієї норми у 2003 році величина прожиткового мінімуму в розрахунку на працездатну особу складала 80% від розміру середньої заробітної плати в Україні. Це забезпечувало досить високий рівень захисту купівельної спроможності заробітної плати в умовах зростання споживчих цін і тарифів.

Зараз співвідношення прожиткового мінімуму для працездатної особи до середньої заробітної плати в Україні значно знизилося та ледь перевищує 30%[2]. Таким чином, у середньому частина заробітної плати, яка підлягає індексації, зменшилася у 3 рази, що не дозволяє підтримувати купівельну спроможність низькооплачуваних категорій працівників та загострює проблему розшарування населення за грошовими доходами.

Установлення мінімальної заробітної плати – безумовна складова підтримки державою працівників в умовах ринкових відносин. Проте положення КЗпП та Закону України “Про оплату праці” не повною мірою узгоджуються з положеннями Конституції України і міжнародно-правових актів про встановлення мінімальної заробітної плати, що дало простір для маневру «замороження мінімальної заробітної плати».

Мал. 2. Профспілкова позиція щодо підвищення розміру мінімальної заробітної плати у 2015 році, грн.

З метою підвищення рівня мінімальної заробітної плати за ініціативою профспілок 25 лютого 2015 року розпочалися переговори із соціальними партнерами щодо можливості підвищення розміру мінімальної заробітної плати у 2015 році [2]. Профспілками було запропоновано розробити у двотижневий строк законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» щодо збільшення розміру мінімальної заробітної плати із встановленням її з 1 липня в розмірі 1760 грн., з 1 грудня – 1932 грн (мал. 2).

Вважаємо, що для України варто враховувати іноземний досвід у посиленні стимулювальної ролі тарифної заробітної плати, в основі розвитку якої є використання гнучкого тарифу; переході на пряме оподаткування сукупного прибутку сім'ї, яке відбувається не на проміжних стадіях отримання прибутку, а на кінцевій; формуванні систем оплати праці на підставі стимулювання зростання продуктивності та використання індивідуальних контрактів; визначенні розміру мінімальної заробітної плати не лише вищим, ніж прожитковий мінімум, а й значно вищим, ніж допомога з безробіття; використанні вибіркової індексації заробітної плати; сприянні розвитку соціального партнерства.

Водночас, спираючись на укладену Угоду про асоціацію «Україна-ЄС»[7], прийняту Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»[8], зокрема щодо підвищення тривалості життя людини та рівня добробуту громадян,

Європейську соціальну хартію[9], та ґрунтуючись на українському законодавстві слід поетапно збільшувати як розмір мінімальної заробітної плати, так і розмір середньої заробітної плати. Для цього необхідно розробити проект закону «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» щодо збільшення розміру мінімальної заробітної плати.

В економічній ситуації, що склалася на сьогодні в Україні, необхідно переглянути політику регулювання системи оплати праці й особливу увагу приділити посиленню контролюючих функцій держави за процесом формування та розподілу витрат від національного до локального рівнів економіки, що передбачає розробку методології та основ обґрунтованого збільшення витрат на оплату праці в Україні.

Список використаної літератури:

1. Маринич Л.В. Правовий екскурс щодо проблем реформування інституту оплати праці / Л. В. Маринич // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 617–623

2. Профспілкова позиція щодо мінімальної заробітної плати. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/virobnicha-politika-ta-kolektivno-dogovirne-regulyuvannya/7186-profspilkova-pozitsiya-shchodo-minimalnoji-zarobitnoji-plati>

3. Конвенція про встановлення мінімальної заробітної плати з особливим урахуванням країн, що розвиваються № 131, від 3 червня 1970 р. [Електронний ресурс] / Міжнародна організація праці. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/993_149

4. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 р. // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

5. Мінімальна зарплата в Україні у 40 разів нижча, ніж у Люксембурзі і втричі менша, ніж рівень бідності ООН. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uapress.info/uk/news/show/65110>

6. Закон України Про індексацію грошових доходів населення // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1991. - N 42. - ст.551

7. УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/ru/publish/article?art_id=246581344&

8. Указ Президента України. Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020". [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

9. Європейська соціальна хартія. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_062

Науковий керівник: Доцент кафедри Правознавства Інституту юриспруденції та міжнародного права Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля – к. ю. н. Арсентьєва Олена Сергіївна